

Економічні науки

УДК 368.021:65.0123.12(477)

Треус Анастасія Олексіївна

магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

Treus Anastasiia

Master's degree of the

Kyiv National University of Technologies and Design

Русіна Юлія Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Rusina Yuliia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

**ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ
RESEARCH ON THE STATE AND PROSPECTS OF THE
DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE**

***Анотація.** В даній статті розглянуто стан страхового ринку України в умовах фінансової нестабільності, а також основні проблеми функціонування та перспективи.*

***Метою** статті є проведення діагностики сучасного стану страхового ринку України, що надає передумови для визначення перспектив його розвитку.*

***Ключові слова:** страхування, страховик, страхувальник, страховий ринок, страхова компанія (далі СК), страхові активи.*

Summary. *In this case, the state of the insurance market of Ukraine in conditions of financial instability, as well as the main problems of functioning and prospects, are considered.*

The purpose of the article is to conduct a diagnosis of the current state of the insurance market of Ukraine, which provides prerequisites for determining the prospects for its development.

Key words: *insurance, insurer, insured, insurance market, insurance company, insurance assets.*

Вступ. Страхування ризиків посідає одну з найважливіших сходинок у функціонуванні фінансового ринку як у країнах з високим, так і в країнах з низьким соціально-економічним розвитком.

В сучасній Україні роль страхової діяльності в цілому, недооцінена. Одним з нагальних та первинних проблемних питань є розробка низки заходів щодо створення повноцінно функціонуючого страхового ринку.

Місце сфери страхування в Україні залишається не вагомим і не відповідає викликам ринкової економіки, які постають перед сучасною країною. Ринкова трансформація економіки зумовлює зростання ролі страхового ринку, також визначає необхідність виробництва результативної системи страхового захисту, мета якої є забезпечення стійкості, покращення та продуктивності економічних відносин, зростання рівня життя населення та суспільної стабілізації.

В умовах воєнного стану, спричиненого військовою агресією Російської Федерації, страхові компанії зіткнулися з низкою проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення цього питання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основою досконалої системи страхового захисту є гарантія більш високого рівня стабільності процесу економічного відтворення, досягнення соціальної злагоди, високого рівня життя населення.

Без ефективної діяльності ринку страхових послуг неможливо створити ефективну систему захисту інтересів громадян, підприємців, держави, зберегти соціальну стабільність суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових колах поширені праці В. Базилевича, А. Боднара, О. Вовчака, І. Кондрата, І. Лащика, Т. Онуфрака, С. Осадця, В. Пліси, Ю. Татаренкова, В. Хоренженка.

Незважаючи на численні проблеми, визначені в роботах науковців, планування та перспективи розвитку українського ринку страхових послуг потребують подальших наукових досліджень.

Особливої уваги заслуговує комплексний аналіз операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з урахуванням різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього ризикового середовища. Також потрібна додаткова документація, така як аналіз, прогнозування та моделювання фінансово-економічних процесів [10].

Поняття «страховий ринок» можна розтлумачити, як – так звана, своя сфера нового, де об’єкт продажу відповідає характеристикам статуту – страхування чіткіше формує попит і пропозицію [1].

Страховому ринку відведено важливу роль у соціально-економічному розвитку держави. З одного боку, страхові компанії є потужним механізмом накопичення інвестицій та збільшення ВВП, а з іншого – частково виконують соціальні функції, тим самим зменшуючи навантаження на видаткову частину державного бюджету, а також надають страхові послуги у сфері охорони здоров’я та пенсійного забезпечення, відшкодування шкоди населенню та відшкодування різноманітних збитків, у тому числі внаслідок стихійного лиха.

Окрім того, страховий ринок відіграє важливу роль у створенні сприятливого бізнес-середовища через страхування підприємницьких ризиків. Страховий ринок тісно пов’язаний з економікою країни, і його роль

постійно зростає внаслідок економічних перетворень, що відбуваються в державі.

Реалізація результативної системи захисту майнових прав та інтересів окремих людей, підприємців та бізнесу, підтримання суспільної стійкості соціуму та економічної безпеки держави нереально без сильного ринку страхових послуг. Крім того, страхування є суттєвим джерелом для майбутніх інвестицій у реструктуризацію економіки.

Регулювання страхової сфери в Україні на сучасному етапі характеризується значним динамізмом і розширенням переліку страхових послуг, видів добровільного страхування, також підвищенням вимог до створення страхових компаній та їх конкурентоспроможності, подальшою міжнародною інтеграцією країни та її структур і необхідність залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань розвитку економіки [2].

Рівень розвитку страхового ринку, безсумнівно, визначається соціально-економічним становищем країни, готовністю населення та підприємницьких організацій користуватися цим видом фінансових послуг, а також державною підтримкою страхового бізнесу. Порівняно з європейськими країнами, де страхування охоплює понад 94% фінансового ринку, попит на страхові послуги в Україні значно нижчий (10-15% страхового сектору), насамперед у сфері майнового та окремих видів особистого страхування, що пов'язано з тим, що бізнес-організації не довіряють страховикам і мають низьку обізнаність у сфері страхування [3].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. На 1 липня 2021 року в Державному реєстрі фінансових організацій значиться 181 страхова компанія, з них 19 надають послуги зі страхування життя («life»), 162 здійснюють страхування non-life («загальне страхування» / «non-life страхування»).

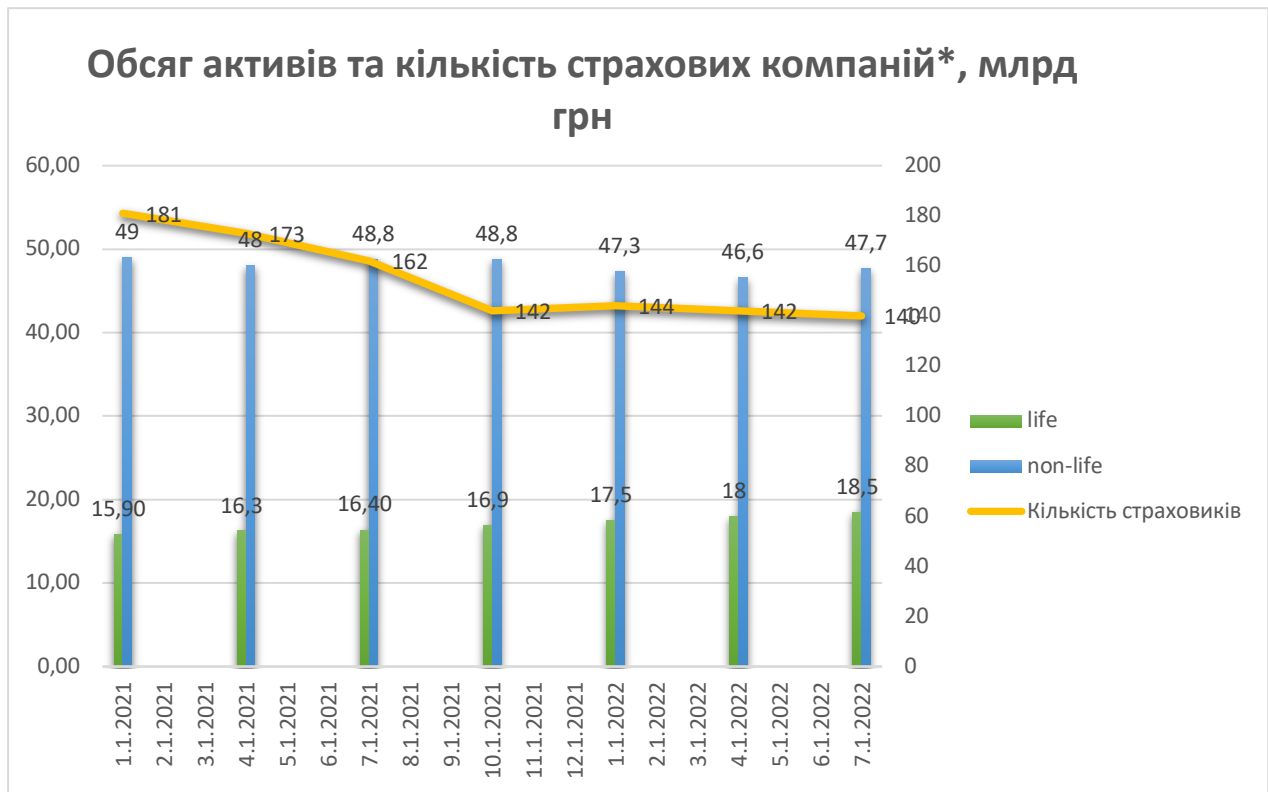
У 2021 році порівняно з 2020 роком кількість страхових компаній зменшилася на 34, а порівняно з 2019 роком – на 52. Така тенденція є наслідком таких причин, як регуляторна політика державних органів, які висувають вимоги до страхових компаній щодо надійності та захисту клієнтів, а також складна економічна ситуація, яка склалася в Україні в останні роки [11].

Станом на перше вересня 2022 року у Державному реєстрі фінансових організацій (ДРФО) зареєстровано сто сорок страховиків, у тому числі тринадцять страхувальників життя. Усі страхові організації у ДРФО мають ліцензії. У січні-лютому 2022 року зі складу FEDF виключено десять страховиків без ліцензії, зареєстрованих у зоні ОФС та АР Крим, а ще один страховик після позбавлення ліцензії (як міра впливу). З початку військової агресії страховий ринок скоротився на п'ять учасників у non-life сегменті:

- троє страховиків - після вилучення водійських прав;
- одна страхова компанія - після анулювання ліцензій за зверненням;
- ще одна страхова компанія, яка у січні 2022 року увійшла до складу ДРФО, але не отримала ліцензії на здійснення страхової діяльності.

Загалом станом на 22.09.2022 тимчасово припинено дію ліцензій на здійснення страхової діяльності 3 страхових компаній, анульовано ліцензії 1 страхової компанії [12].

У зв'язку з початком регулювання з боку НБУ кількість страхових компаній і надалі скорочуватиметься. Таке стрімке падіння гравців страхового ринку регулятор пояснює тим, що з ринку пішли неактивні компанії та компанії, які добровільно відмовилися від ліцензій. Схоже, що зменшення кількості справді мало критично вплинуло на загальну вартість отриманих премій на ринку.

Рис. 1. Обсяг активів та кількість страхових компаній

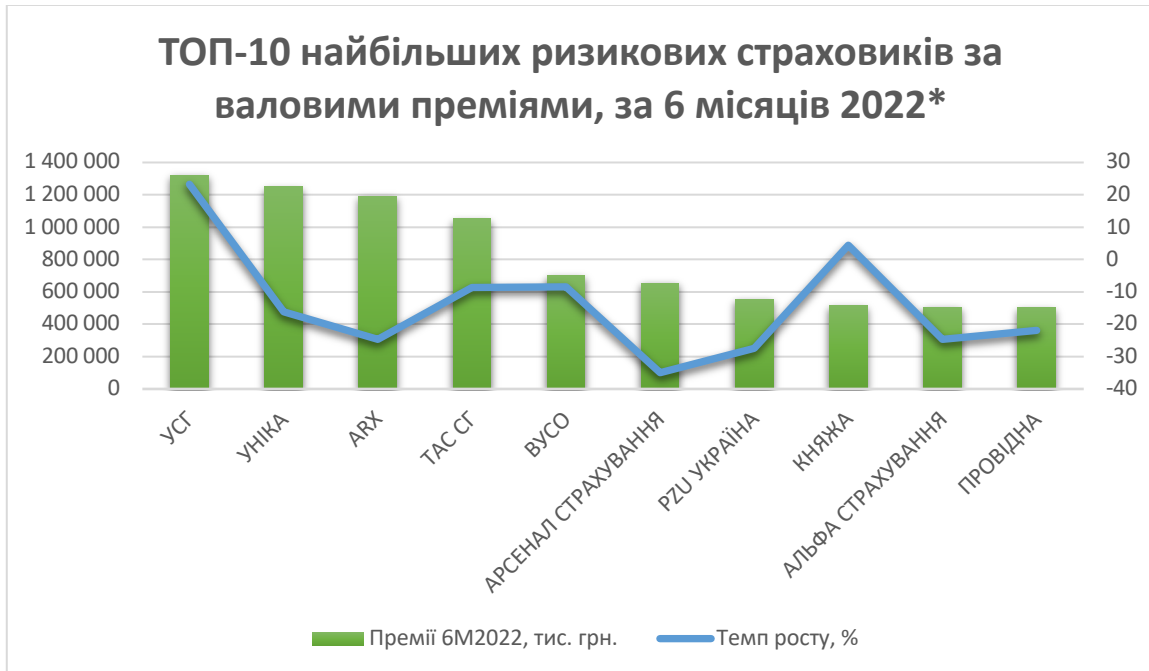
Джерело: розроблено автором за даними [12]

Український страховий ринок загалом характеризується такими тенденціями:

- темпи зростання значно перевищують темпи зростання макроекономічних показників;
- фактично зростає обсяг страхових операцій за всіма видами страхування;
- відбуваються структурні зміни на користь видів добровільного страхування;
- підвищення фінансової надійності страховиків; низька збитковість страховиків свідчить про невиконання страховиками своєї основної функції – покриття збитків страхувальників [13, с. 619-621].

У першому півріччі поточного року зменшився обсяг страхових виплат/відшкодувань у non-life сегменті (-32%). На зменшення обсягу

страхових відшкодувань також вплинуло зниження частоти виявлених випадків на ОСГПО та КАСКО. Рівень виплат склав 34% і не змінився.

Рис. 2. ТОП-10 найбільших ризикових страховиків за валовими преміями, за 6 місяців 2022

Джерело: розроблено автором за даними [14]

Рис. 3. Виплати за 6 місяців 2022

Джерело: розроблено автором за даними [14]

Обсяг кваліфікаційних страхових резервів у I півріччі 2022 року залишився незмінним (36,6 млрд грн). Традиційно зріс страховий резерв у сегменті life, а також резерв збитків страховиків non-life через великі збитки, які в основному були перестраховані, а також збільшився заявлений час врегулювання збитків, а резерв незароблених премій зменшився, враховуючи значні зменшення обсягу наданих послуг у сегменті non-life.

Під час воєнного стану страховики не тільки не зменшили, а навіть збільшили обсяг ліквідних активів – з 14,9 млрд грн до 17,2 млрд грн (+15%). Таке збільшення зумовлено переважно зі збільшенням коштів, розміщених у банках іноземних банківських груп, з 5,1 млрд грн до 7,7 млрд грн (+51%).

Страховики самостійно будують власну фінансово-економічну політику та концепцію розвитку, розробляють внутрішні фінансові механізми, які безпосередньо сприяють ефективності компанії. В умовах становлення та розвитку страхового ринку необхідне ефективне та надійне функціонування, та економічна життєздатність страховиків, а також бізнес-планування та прогнозування діяльності для уникнення негативних наслідків. Такі заходи потребують сучасних методів економіко-математичного моделювання, а саме методів кореляційно-регресійного аналізу, математичного програмування та сучасних імітаційних технологій [4]. Особливість страхування описує безпосередній зв'язок страхового ринку з грошима компаній, грошима населення, банківською системою, державним бюджетом та іншими фінансовими установами, в рамках яких здійснюється страхова діяльність [5].

Порівняно з розвиненими країнами Європи український страховий ринок все ще перебуває на початковій стадії розвитку. Деякі її країни стрімко розвиваються в окремих сегментах, але рівень страхового покриття все ще низький (лише 3-5%, тоді як у Західній Європі він перевищує 95%). У нашій країні розвиваються лише класичні види страхування, такі як

КАСКО, страхування майна, тоді як страхування здоров'я, наприклад, перебуває на стадії розвитку. Це пов'язано, перш за все, з рівнем доходів населення, який може економічно послабити витрати на страхування [6].

Через нестабільну політичну та економічну ситуацію в державі погіршилася ситуація на страховому ринку. Основними чинниками, що гальмують становлення страхового ринку, є:

- недосконалість нормативно-правової бази;
- низький інтерес фізичних та юридичних осіб на страхові послуги внаслідок військової агресії Російської Федерації і, як наслідок, економічної кризи країни;
- відсутність вірних інвестиційних програм та фінансових механізмів довгострокового розміщення страхових запасів;
- низький рівень страхових виплат;
- низька дохідність окремих видів страхування;
- незадовільна продуктивність тактичного аспекту управління страховими компаніями;
- важлива інформаційна таємниця діяльності страховиків;
- слабкі зв'язки у сфері страхування з іншими країнами;
- нерозвиненість вітчизняної страхової інфраструктури;
- недостатній рівень та можливість розвитку страхування на міжнародному рівні;
- низькі показники конкурентоспроможності вітчизняних страхових компаній.

Частина цих проблемних задач також характерна для інших секторів фінансового ринку (таких, як економічні, організаційні, правові), а інші – тільки для страхового ринку. Безліч цих проблем - це, в першу чергу, бажання СК максимізувати прибуток без урахування довгострокових інтересів галузі або професійної етики [7].

Сьогодні в Україні залишається відкритим питання поліпшення страхового захисту як відокремленого напряму державного регулювання бізнесу та підприємництва в різних сферах національної економіки, інакше кажучи шляхом прийняття спеціальних законів, визначення неодмінних видів страхування та регулювання страхування та активність страхових компаній залишається затребуваною.

Для покращення ситуації на страховому ринку України необхідно вжити таких заходів:

- відновлення довіри населення до СК;
- посилення нагляду за діяльністю страхових компаній з боку органів страхового контролю, вжиття своєчасних заходів щодо запобігання неплатоспроможності страхових компаній;
- створення нормативної бази, яка регламентує права, обов'язки та відповідальність сторін, що входять до договорів перестраховування;
- стабілізація фінансового становища всіх господарських товариств і населення;
- розвиток організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні, що відповідає світовим стандартам;
- розвиток системи перестраховування тощо [8].

Український ринок страхування зростає як за розміром, так і за складністю. Наприклад, середньорічний темп зростання страхових премій за останні три роки становив 42%. Крім того, відбулося багато позитивних змін у законодавстві та регулюванні, які сприяли прискоренню зростання страхового сектору. Незважаючи на стрімкий розвиток, страховий ринок все ще має багато нагальних проблем, які необхідно вирішити в першу чергу, і потребує значного подальшого розвитку.

Слід зазначити, що страхування життя в Україні знаходиться на стадії становлення. Страхування життя становить близько 3 мільйонів доларів, що становить 0,5% усіх премій. У переважно економічно розвинених країнах

вони становлять понад 60 %. Відповідно, рівень проникнення страхування життя становить лише 0,01% - дуже малий відсоток порівняно з 3,06% у Німеччині або 1,04% у Польщі. Аналіз показників страхового покриття також може свідчити про відносно низький рівень розвитку страхування в Україні [9].

Аналізуючи сутність страхового ринку, основну проблематику його функціонування та перспективи розвитку, можна сказати, що страховий ринок є досить складною системою, яка утворює безліч взаємопов'язаних і взаємопов'язаних підсистем. Підкреслюючи, що ситуація на страховому ринку України в останні роки була не зовсім сприятливою. Безумовно, це має негативні наслідки, такі кризи призвели до уповільнення темпів зростання доходів страхових компаній і зниження попиту населення на страхові послуги. Водночас, незважаючи на негативні фактори, вітчизняний страховий ринок має значний потенціал і перспективи розвитку.

Вітчизняний страховий ринок перебуває на стадії становлення, поступово наближається до рівня вимог європейського та світового ринку, а також чинників зовнішнього та внутрішнього впливу. Для покращення ситуації вітчизняним страховим компаніям необхідно перейняти іноземний досвід страхування та змінити власну модель діяльності, особливо в частині регулювання діяльності страхових компаній на державному рівні, адаптувати страхове законодавство до міжнародних стандартів, запровадити модернізовані технології страхування та нові стандарти якості послуг у цій сфері на фінансовому небанківському ринку.

Висновок. Отже, страховий ринок України вже пройшов етап становлення та вступив у стадію розвитку.

Сьогодні в Україні залишається актуальним питання створення страхового захисту як окремого напрямку державного регулювання розвитку бізнесу та підприємницької діяльності в різних галузях національної економіки, тобто шляхом прийняття спеціальних законів, які визначають їх

як обов'язковий вид. страхування та регулювання діяльності СК залишається актуальним.

Для покращення ситуації на українському страховому ринку необхідно вжити таких заходів: відновлення довіри населення до страховиків; посилення контролю за діяльністю СК; вжиття своєчасних заходів щодо запобігання неплатоспроможності страхових компаній; створення нормативної бази, яка регулює права, обов'язки та відповідальність сторін; стабілізація фінансового становища всіх господарських одиниць і населення; розвиток організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні світових стандартів; розвиток системи перестраховування тощо.

Подібна серія заходів дозволяє вітчизняному страховому ринку розвиватися та стати гідною конкуренцією вже розвинутим країнам Європи з перспективою в майбутньому посісти лідируючі позиції на фінансовому ринку.

Література

1. Воробйов Ю. Н. Страхування в Україні: тенденції й особистості розвитку / Ю. Н. Воробйов, Є. І. Воробйова, В. В. Ворошилов // *Економіка и управление*. 2006. № 2-3. С. 20-25
2. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 28–34.
3. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2018. № 10. 7 с.
4. Машина Н.І. Міжнародне страхування. Навчальний посібник, К. : Центр навчальної літератури, 2006. 504 с.

5. Тулуш Л.Д. Сучасний стан і перспективи розвитку страхового ринку в Україні / Л.Д. Тулуш, Ю.С. Воскобійник. URL: <http://udau.edu.ua/library.php>
6. Добош Н. Оцінка фінансової стійкості страховика / Н. Добош // Формування ринкової економіки України. 2009. № 19. С. 207-212.
7. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011-2020 роки. URL: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257
8. Говорушко Т. А. Страхові послуги: навчальний посібник / Т.А. Говорушко. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 400 с.
9. Наукові праці Національного Університету харчових технологій. Київ, 2007. № 21. С. 145-148.
10. Лазар Е.А., Медведєва І.Б. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/191.pdf>
11. Кондратка К.В. Страховий ринок: аналіз та перспективи розвитку. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_2_2019ua/18.pdf
12. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>
13. Базилевич В. Д. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевич. К. : Знання, 2008. 1019 с.
14. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>